

SOSYAL DEVLETTE SANAT VE SANATÇININ KORUNMASI

Glnur ERDOĞAN*

1. GİRİŞ

Merkezinde insanın olduğu alanlardan biri, toplumsal niteliği ağır basan hukuk iken, bir diğer alan ise bireysel niteliği olan sanattır ve hukukun aksine kuralıdır. Hukukun, kişiye diğer bireye ve kamuya karşi koruma niteliği, sanatçı olan bireyi de korumayı kapsar. Bu koruma sanat ve hukuk arasındaki ilişiye ortaya çıkarmaktadır.

Sanatçı ile eseri arasında bir ayırım yapılmaması Roma hukukundan kaynaklanan bir ilke olup, bu ilke ortaçağ boyunca da kabul görmüştür. Ayrıca, bugünkü Avrupa hukukunun temellini teşkil eden Roma hukuku, maddi-gayri maddi hak ayırımı yapmıştır. Eserlerin çoğaltılmasını, korunmasını sağlayan teknolojik gelişmeler ile eserlere daha fazla ve daha kolay ulaşılması sağlanmış, bu şekilde sanat eserine yani fikri ürüne ekonomik bir değer yüklenmiştir.¹

Tarihsel süreçte bu şekilde hukukun, sanat-sanatçı-eser ile arasındaki bağ kurulmuş, sanatçı ve eseri koruma altına alınmıştır.

“Genel olarak devletin siyasi örgütlenmesi ile sanatsal örgütlenme arasında doğal bir koşutluk bulunduğu bilinmektedir.”²

Bu koşutluk öncelikle anayasa ve yasalar açısından, daha sonra da

* Av., İzmir Barosu, DE Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye ve Ekonomi Anabilim Dalı Ekonomi Hukuku tezsiz yüksek lisans öğrencisi.

¹ Özdin, Nilüfer, “Rönesans Döneminde Tinsel Mülkiyet Kavramının Gelişimi ve Sanatçı Hakları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (www.e-sosder.com), Kış 2005, C.3, S. 11, s. 84-91.

² Konur, Tahsin, *Devlet-Tiyatro İlişkisi*, Ankara 2001, s. 61.

siyasal ve toplumsal açıdan sanata ve sanatçıya bakış açısını incelemeyi gerektirmektedir.

2. TÜRK ANAYASALARINDAKİ DURUM

Ülkemizde ilk kez, “sosyal devlette sanat” kavramı, sosyal devlet niteliğinin, devletin nitelikleri arasında sayıldığı 1961 Anayasası’nın “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlıklı 21. maddesidir. Bu madde ile “herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu” düzenlenmiştir.

Aynı Anayasa’nın 41. maddesi ile de sosyal devlete, herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlama ve sosyal-kültürel kalkınma için iktisadi plan yapma devi yüklenmiştir.

1982 Anayasası’nın devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen 5. maddesi ile devlete “...insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışma” görevi yüklenmiştir.

Yine Anayasa’nın 42. maddesinde³ devletin, kişilerin asgari kültürel ihtiyaçlarını tatmin etmesine dair bir düzenleme bulunmaktadır.⁴

1982 Anayasası’nın 49. maddesi ile de 1961 Anayasası’nın 41. maddesinde olduğu gibi, devlete “herkese insan haysiyetine yakışır asgari bir hayat düzenini sağlama” görevi verilmiştir.

“Düşünceyi Açıklama Ve Yayma Hürriyeti” başlıklı 26. madde de ise “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir” denilmektedir.

Anayasa’nın 27. maddesi ise “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlığını taşımakta olup, herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğuna dair bir düzenleme içermektedir.

Yazının konusunu da oluşturan ve sosyal devlette SANATIN VE SANATÇININ KORUNMASI ise 1982 Anayasası’nda “SOSYAL GÜVENLİK HAKKI” başlığı altında düzenlenmiştir.

Madde 64 - Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat

³ Eğitim ve öğretme hakkı.

⁴ zbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara 1989, s. 108.

eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

Belirtilen Anayasa hkm ile sosyal devlete sanat faaliyetlerinin ve sanatçıların korunması görevi verilmiştir.

Amir hükme göre, devletin görevi sadece sanat ve sanatçının korunması değildir. Devletin ayrıca sanatçı ve sanat eserlerinin değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır.

Kaldı ki, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı ve gelişmeyi sağlamak için ülke kaynaklarının kullanımını planlamak ve gerekli teşkilatı kurmakta devletin görevleri arasında sayılmıştır. (1982 AY m. 166)

3. KANUNLARDAKİ DURUM

Her ne kadar sanat ve sanatçının korunması, geliştirilmesi, desteklenmesi devletin anayasal görevi olsa da, bugün için sanat ve sanatçılar açısından sosyal devletin gereklerinin pek yerine getirildiğini söylemek mümkün değildir.

Mevzuatımızda sanat ve sanatçıyı korumak, sanatı geliştirmek, sanat sevgisini yaygınlaştırmak için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin yeterli olduğunu ve anayasal görevin tam ve gereği gibi yerine getirildiği de söylenemez.

I. 4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a Göre Anayasa'nın 64. Maddesinin İncelenmesi

4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesi kanunun amacını belirtmiştir. Maddeye göre kanunun amacı, kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, kültür ve ... konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmaktır.

İş bu amaçların gerçekleştirilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı ve teşkilatı kurulmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görevleri arasında "Kültür ve ... konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak, (Ek ibare: 28.12.2006- 5571 S.K./23. m.); yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan veya kamu personelini desteklemek için kurulan dernekler ve aynı amaçlarla Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıflar dışındaki **asıl amacı kültür, sanat, turizm ve tanıtım faaliyeti olan dernek ve vakıflar ile özel tiyatrolar tarafından gerçekleştirilecek projelere nakdi yardımda bulunmak, tarihi ve kültürel varlıkları korumak, kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek, kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak**" sayılmıştır. (4848 sayılı yasa m. 2)

Madde 2'de sayılan amaçların gerçekleştirilmesi içinse 7. maddede bakanlığın merkez teşkilatı kapsamında bir takım ana hizmet birimleri kurulması ngrlmştir.

Bu birimler Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü vs. şeklinde belirlenmiştir.

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün görevleri yasada;

a. Klasik, ağdaş ve geleneksel sanat akımlarını takip ederek, yurt içindeki sanat faaliyetlerinin milli kültür ve ağdaş anlayışa uygun olarak yürütülmesi ve yayılmasını, milletin bu yönden bilgi sahibi olmasını sağlamak,

b. Ulusal resim ve heykel sanatları ile geleneksel Türk süsleme ve el sanatları koleksiyonlarını geliştirmek,

c. Güzel sanatlara ilişkin çalışmaların sosyal ve kültürel gelişme bakımından verimli olması için tedbirler almak,

d. Güzel sanatlar galerileri ile orkestralar, korolar, çalgı, ses ve halk oyunları toplulukları, resim ve heykel müzeleri kurulmasını teklif etmek ve bunlara ilişkin hizmetleri yürütmek,

e. Diğer ölkeler sanatlarının yurt içinde tanıtılması amacıyla tedbirler almak vs. olarak belirlenmiştir. (4848 sayılı yasa m. 10)

Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü ise;

“a. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile verilen görevleri yürütmek,

b. Birliklerin idari ve mali yönlerden denetimini sağlamak,

c. Eser sahipleri ve birliklerle Bakanlık arasındaki ilişkileri düzenlemek,

d. Fikir ve sanat eserlerinin işaretlenmesi ile ilgili çalışmaları yürütmek, kontrol etmek ve denetlemek,

e. 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu ile verilen görevleri yapmak,

f. Milli varlıklarımızı yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak amacıyla film gösterileri ve festivaller düzenlemek veya desteklemek, belgesel filmler sağlamak, yaptırmak ve film satın almak,

g. Film, video ve benzeri konularda arşiv kurmak, geliştirmek ve faydalanılmasını sağlamak”, gibi görevler için oluşturulmuştur. (4848 sayılı yasa m. 11)

Bakanlığın bir diğer ana merkez birimi olan Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün görevleri ise aynı yasanın 13. maddesinde;

“a. Güzel sanatlar alanında bilimsel araştırma, inceleme, yayınlar yapmak, arşiv kurmak, geliştirmek ve faydalanılmasını sağlamak,

b. Halk kültürlerinin, halk edebiyatı ve tiyatrosu, gelenek, görenek ve inançları, halk müziği ve oyunları, sanatları, mutfacı, giyim, kuşam, süsleme ve benzeri bütün dallarında araştırma, derleme, inceleme ve diğer bilimsel çalışmaları yapmak, yaptırmak, yayımlamak, tanıtmak,

c. (Değişik bent: 14.07.2004 – 5225 S.K./13. m.) Somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, arşivlenmesi, tanıtımı, tescili, bu kapsamda tespit ve tescil kurullarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında bu konuda koordinasyonun sağlanması, işbirliği geliştirilmesi,

d. Türkiye’de ve Türkiye dışında yaşayan Türklerin kültür varlıklarını, kültür anlaşımları ve kültürel mübadele programları çerçevesinde araştırmak, incelemek, derlemek ve diğer bilimsel çalışmaları yapmak, yaptırmak, bunları

yayımlatmak, tanıtmak, açık hava müzelerine ve halk kültürleri arşivine kazandırmak,

...

h. Toplumda kültür ve turizm bilincinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, bu amaçla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği sağlamak,

1. Kültür ve... ilgili kamu kuruluşları personelinin kültür ve turizm konularında eğitilmesini planlamak ve gerçekleştirmektir."

Tanıtma Genel Müdürlüğü ise 14. maddeye göre "her türlü imkândan yararlanarak, ülkemizin... kültürel, sanatsal ve... değerlerinin yurt içi ve yurt dışında tanıtımını yapmak, yaptırmak, bu amaçla yurt içinde ve yurt dışında seminer, sempozyum, kolokyum, kongre, fuar, sergi, festival, yarışma, gösteriler ve benzeri faaliyetleri düzenlemek veya düzenlenmiş olanlara katılmak, bu yönde faaliyet gösteren yerli veya yabancı, kamu veya özel kurum, kuruluş, topluluk ve kişileri desteklemek, yönlendirmek ve bunlar arasında gerekli işbirliğini sağlamak, bu tür faaliyetlerin ülkemizde yapılmasını özendirmek, ödül vermek" gibi işler için görevlendirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, sosyal devletin 1982 Anayasası'nın 64. maddesinde öngörülen sanatı ve sanatçıyı koruma ödevinin bir devamı olarak kurulmuş ve bu amaçla bakanlığın faaliyet göstermesi kuruluş ve teşkilat yasasıyla da amaç ve çalışma alanları görev olarak yüklenmiştir.

Ancak böyle bir bakanlığın kurulması, sosyal devletin, sanat ve sanatçıyı koruma ödevini anayasanın amir hükmüne rağmen tam yerine getirdiğı anlamına gelmemektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın internet sitesinde⁵ de belirtildiğı üzere sağlıklı bir yapılanma ve işleyiş eksikliği olduğı sabittir. Bakanlıkça belirtildiğı üzere;

Bakanlığa bağılı bir üst sanat kurulunun oluşturulması, (sanat politikaları belirlenirken yönetimle sanat kurumu temsilcilerinden bir komisyonun sanatsal anlamdaki sorunların çözümüne ışık tutması), sorunları daha başında belirleyen bir denetleme kurulunun oluşturulması, sanat kurumları arasında işbirliği, bilgi ve birikimin

⁵ <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFB6B8DA541AA02A11F01B9CC4F1C001E7> (24.10.2007)

aktarılması, bakanlık kurumlarının sanat kurulundan idari birimine kadar yeniden yapılanması, bakanlığın kendi içinde sanat kurumlarının teknik ve sanatsal sorunlarının czmlerine yönelik yeniden yapılanması, sanat kurumlarının saēlıklı gelişimi için bulundukları illerde konservatuarlar açılarak alt yapının oluşturulması, Milli Eēitim Bakanlıēı ile iřbirliēi yaparak sanat derslerinin czmne yönelik projelerin oluşturulması, **sanat kurumlarının tamamen demokratik yapılanması**, sanat kurumlarında yurtdışı bilgi ve görgü eēitimini özendirerek bireysel gelişimde rekabet ortamı yaratılması gerektiēi belirtilmiştir.

Aslında bu liste uzayıp gitmekte ve pek cok eksiklik olduēu ortaya çıkmaktadır. Listedenden de anlařıldıēı üzere ülkemizde hl sanat politikalarını belirleyecek bir birim yoktur. Konuya dair en önemli eksiklik, **devletin bir sanat politikasının olmamasıdır**.

Zira bir sanat politikası belirledikten sonra, hedefler için calışma yapılması mümkündür.

Ancak yapılan incelemelerde grlmştir ki, sadece Kültür ve Turizm Bakanlıēı'nın bir sanat politikasının olmadıēını söylemek yanlış olur. lke yönetimine aday olan ya da ülkeyi yönetmiş pek cok siyasi partinin de belirli bir sanat politikası bulunmamaktadır.

Bir başka önemli eksiklik ise **devletle baēlantılı sanat kurumlarının demokratik yapılanmasının olmamasıdır**.

II. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

1951 yılında kabul edilen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, sanat ve sanatçının korunması için cıkarılmış en kapsamlı yasadır.

Yasanın cıkarılış amacı *"fikir ve sanat eserlerini⁶ meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manei ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde*

⁶ Eser: Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade etmektedir. (m. 1/B - Ek: 21.2.2001-4630/2 m.)

yaptırımları tespit etmek” olarak belirlenmiştir. (m. 1-Değişik: 21.2.2001 – 4630/1 m.)

Bu kanun, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını, bu haklara ilişkin tasarruf esas ve usullerini, yargı yollarını ve yaptırımları ile Kültür Bakanlığı’nın görev, yetki ve sorumluluğunu kapsamaktadır. (m. 1/ A – Ek: 21.2.2001 – 4630/2 m.)

Yasaya göre:

Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.

Bir işlenme eserin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir.

Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır. (m. 8 – Değişik: 21.2.2001 – 4630/5 m.)

Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görmektedir. (m.13)

Yasa da fikir ve sanat eserlerinin eşitleri,

- İlim ve edebiyat eserleri
- Musiki eserleri,
- Güzel sanat eserleri
- Sinema eserleri,
- İşlenmeler ve derlemeler,
- Alenileşmiş ve yayımlanmış eserler olarak sayılmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, sanatçının ortaya çıkardığı eserden kaynaklanan mali ve manevi haklarını korumak için vardır.

Gerçekte ise sanat eseri gerektiği gibi korunamamakta, sanatçı da mali ve manevi olarak haklarını alamamaktadır.

Hemen herkesin korsan CD’lere, kitaplara ne kadar kolay ulaştığını düşünürsek –ki yasaya aykırı davranış sadece CD ve kitapla sınırlı değildir– sanatı ve sanatçıyı koruma görevinin yerine getirilmediği sonucuna ulaşmak çok zor değildir.

III. 6660 Sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun

Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun, sosyal devletin, sanat ve sanatçıların korunması ve sanatın geliştirilmesi amacını gerçekleştirebilmesini sağlayabilecek en iyi düzenlemelerden biridir.

1956 tarihinde kabul edilen bu yasa ile güzel sanatlarda yetenekli çocukların devlet eliyle yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

1. madde ile *“Güzel sanatlarda fevkalade icra ve ibda istidadı gösteren çocukları memleket dâhilinde veya yabancı memleketlerde Devlet hesabına yetiştirme...”* amacı kanunda belirtilmiştir.

Kanunda sık sık güzel sanatlara yetenekli çocukların *“devlet hesabına yetiştirilmesi”* cümlesi kullanılmıştır.

Kanunun 3. maddesinde ise *“...fevkalade istidatlı çocukların Devlet hesabına yabancı memleketlerde yetiştirilmelerinde ana ve baba veya bunlardan biri veya vasisi, bulunmadığı takdirde Maarif Vekâletince tayin edilecek, çocuğa bakmağa muktedir en yakın aile mensuplarından biri refakat edeceği”* belirtilmiş, yine bu çocukların *“memleket içinde parasız yatılı olmayan müesseselerde yetiştirilmeleri halinde de aynı madde hükmüleri”* uygulanmıştır.

4. madde de ise *“...fevkalade istidatlı çocuklarla refakatlerinde gönderileceklere, memleket içinde veya dışında yapılacak tediyelelerin nev’i ve miktarları her sene bütçe kanunlarına bağlı formüllerle tespit olunacağına”* hükmolunmuştur.

Maddeye göre devlet hesabına yetiştirilecek yetenekli çocuğun yurt dışına gönderilmesi halinde, çocukla ilgilenecek kişilere de devlet bütçesinden ödeme yapılmıştır.

Yasanın, çocukların ailelerinden ayrılmadan eğitim almalarını sağlayabilme açısından son derece insancıl ve aileyi koruyucu davrandığı ortadadır.

Pek çok kişinin aklına *“harika çocuk”* gibi çeşitli isimlerle anılmış ve yasanın sağladığı imkândan yararlanmış, ülkenin gururu dünyaca ünlü birkaç isim hemen gelecektir.

IV. Diğer Mevzuatlar Kapsamında Anayasa'nın 64. Maddesinin İncelenmesi

1. Kanunlar Açısından

• 5393 Sayılı Belediye Kanunu

Sosyal devlet ilkesinin yerel olarak uygulanması için, yerel idareler, aynı zamanda toplumsal gelişimi de sağlamakla yükümlüdür.

Kanunun “*Belediyenin Görev ve Sorumlulukları*” başlığını taşıyan 14. maddesinde “*Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla... kültür ve sanat... geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır*” denilmiştir.

Yine kanunun 48. maddesinde Belediye teşkilâtının “...beldenin ihtiyacına göre birimler oluşturabileceği” belirtilmiştir.

Bu birimler arasında ilk akla gelen belediyeler bünyesinde meydana getirilen sanat birimleridir. Bugün pek çok belediye tiyatro, koro, resim vs. kursları düzenlemekte, sanatın hemen her alanında amatör ya da profesyonel gruplarla topluma hizmet vermektedir.

Kanunun 60. maddesinde de belediyenin giderleri arasında “*sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler*” sayılmıştır.

• 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu

Yasanın 3. maddesinin h bendi “*konserveatuar, müzik ve sahne sanatlarında sanatçı yetiştiren bir yükseköğretim kurumudur*” tanımlaması yaparken, 4. maddesi ile de “*Sanatta Yeterlik: Lisansa dayalı en az altı, yüksek lisansa dayalı en az dört yarıyıllık programı kapsayan ve orijinal bir sanat eserinin ortaya konulmasını, müzik ve sahne sanatlarında ise üstün bir uygulama ve yaratıcılığı amaçlayan doktora düzeyinde lisansüstü bir yükseköğretim eşdeğeridir*” tanımlamasında bulunmuştur.

Kanunun amaç bölümünde yer alan 7. maddesinin 2. bendinin 2. cümlesinde (Değişik madde: 17.08.1983-2880/3 m.) Yükseköğretim Kurulu'nun görevleri arasında “*Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve ana sanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konserveatuar, meslek yüksekokulu veya destek, hazırlık okul veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek*” ve m bendinde “*eşitli bi-*

lim ve sanat alanlarında bilimsel milli komiteler ve çalışma grupları kurmak" sayılmıştır.

12. madde ile de "lkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilendiren sorunlarını, diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak, kamu kuruluşlarına önerilerde bulunmak suretiyle Ğretim ve araştırma konusu yapmak, sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve kamu kuruluşlarınca istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini ve önerilerini bildirmek" şeklinde yükseköğretim kurumları görevlendirilmiştir.

Yasadan da anlaşılacağı üzere, sanatın gelişmesini temin ve yeni sanatçıların yetiştirilebilmesi için devlet gerekli niversite, fakülte, konservatuarları açmakla yükümlüdür.

• 2252 Sayılı Kültür Bakanlığı Döner Sermaye Kanunu

Kanunun 3.maddesi sermayenin kullanma alanını belirlemektedir. Maddeye göre "Kültür Bakanlığı **döner sermayesi**; eski eserler, anıtlar, müzeler, kütüphanecilik, bibliyografya, dokümantasyon, enformasyon, yayın, tanıtma, **güzel sanatlar, sahne sanatları arşiv, folklor, el sanatları, sinema sanatı, festival düzenleme, kültür merkezleri ve bunlar gibi mal veya hizmet üretim ve satışını içeren işletme alanlarında kullanılır.**" (Ek fıkra: 16.04.2003-4848 S.K./34. m.) "Döner Sermaye ayrıca, kültür veya turizm yatırımlarının alt yapı hizmetlerini yapmak, her türlü baskı, dağıtım ve reklâm işleri ile afişler, turistik ve tanıtıcı yayınlar yapmak ve bunlarla ilgili tesisler kurmak, film, fotoğraf, plak ve hatıra eşyası hazırlamak, satış yerleri ve sergiler açmak, radyo ve televizyon programları, folklor gösterileri, festivaller düzenlemek ve turizm konularında yerli ve yabancı kuruluşlarla ortaklık kurmak, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamındaki her türlü eserin tüm mali haklarını yurt içinde ve yurt dışında satın almak, bu hakları kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşu niteliğindeki meslek örgütlerine, mahalli idarelere, Bakanlığın amaç ve görevlerini gerçekleştirmek için bedelsiz kullandırmak veya üçüncü kişilere satmak amacıyla da kullanılır" denilmiştir.

Döner sermayenin gelirinin ise müzelerle, devlet tiyatroları ve devlet opera ve balesi genel mdrlklerine düzenlenenler dışındaki, tiyatro, bale, opera, konser, sinema ve benzeri yerlere giriş creti dhil,

her türlü ücretler, her çeşit hizmet, mal, sanat eseri, kültür malzemesi, yayın ve benzeri satış gelirleri vs.'den sağlanacaktır.

Yasaya göre, devlet, sanattın toplumda yaygınlaşmasını sağlamak için gerekli hizmetleri yapacak, mesela sergi salonunu açacak, verdiği hizmetler karşılığında edindiği parayı da yine sanat ve sanatçı için harcayacaktır.

•5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu

Bu kanunun amacı; *"bireyin ve toplumun kültürel gereksinimlerinin karşılanmasını; kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilir kültürün birer öğesi haline getirilmesini; kültürel iletişim ve etkileşim ortamının etkinleştirilmesini; sanatsal ve kültürel değerlerin üretilmesi, toplumun bu değerlere ulaşım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesini; ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması ile kültür merkezlerinin yapımı ve işletilmesine yönelik kültür yatırımı ve kültür girişimlerinin teşvik edilmesini sağlamak"* olarak belirlenmiştir. (5225 sayılı yasa m. 1)

Ayrıca, bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere kurulan yerli veya yabancı tüzel kişilerin yatırım veya girişimlerinin teşvik edilmesi, belgelendirilmesi ve denetlenmesi nrlmştr. (5225 sayılı yasa m. 2)

Bu kanunda belirtilen kültür yatırımı⁷ veya giriřimi⁸ kapsamındaki teşvik veya indirim konu olacak faaliyetler ise; kültür merkezlerinin⁹

⁷ Kültür yatırımı: Bu kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezleri ile her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretildiği, sergilendiği, eğitim ve ğretimi ile bunlarla ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı alan, yapı ve meknların yapımına, teknolojik alt yapıların kurulmasına veya donatılmasına yönelik yatırım faaliyetlerini, (5225 sayılı yasa m. 3/e)

⁸ Kültür girişimi: Bu kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezlerinin işletilmesi veya her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretilmesi, sergilenmesi, eğitim ve ğretimi ile bunlara ilişkin bilimsel çalışmaların yapılması faaliyetleri ile bu faaliyetlerin yapıldığı alan, yapı veya meknların işletilmesini (5225 sayılı yasa m. 3/f)

⁹ Kültür merkezi: Bireyler arasında sosyal ve kültürel iletişim ve etkileşim ortamlarının kurulması ile ulusal kültürün yaşatılması temel amaçlarına dönük olmak üzere; asli unsur olarak güzel sanatlar, sinema, geleneksel ve ağdaş el sanatları gibi her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerden en az birkaçının üretildiği, sergilendiği, bunların eğitim, ğretim ve bilimsel çalışmalarının yapıldığı bölümler ile sağlık,

yapımı, onarımı ve işletilmesi, kütüphane, arşiv, müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, film platosu, sanatsal tasarım nitesi, sanat stüdyosu ile sinema, tiyatro, opera, bale, konser ve benzeri kültürel ve sanatsal etkinliklerin ya da ürünlerin yapıldığı, üretildiğı veya sergilendiğı meknlar ile kültürel ve sanatsal alanlara yönelik özel araştırma, eğitim veya uygulama merkezlerinin yapımı, onarımı veya işletilmesi, kültür varlıkları¹⁰ ile somut olmayan kültürel mirasın¹¹ araştırılması, derlenmesi, belgelendirilmesi, arşivlenmesi, yayınlanması, eğitimi, ğretimi ve tanıtılması faaliyetleri, olarak belirlenmiştir.

Yasanın kapsamında olan kültür yatırımı ve girişimi için uygulanacak teşvik unsurları ise 5. maddede düzenlenmiştir.

Teşviklerden bir tanesi Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bu kanun uyarınca *"Taşınmaz Mal Tahsisi"*dir.¹²

Diğer teşviklerse *"gelir vergisi stopajı indirimi"*¹³, *"sigorta primi işve-*

spor, eğitim ve alışveriş gibi gereksinimlerin karşılandığı birimlerin de bulunduğu yapıları (5225 sayılı yasa m 3/b)

¹⁰ Kültür varlığı: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını, (5225 sayılı yasa m. 3/c)

¹¹ Somut olmayan kültürel miras: Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini, 5225 sayılı yasa m. 3/d)

¹² Madde 5/a-*"Taşınmaz mal tahsisi*; Bakanlık, bu Kanun kapsamında kültür yatırımı ve girişimleri için taşınmaz mal tahsis etmeye yetkilidir. Bakanlıkça tahsisi uygun görülen taşınmaz mallardan;

1. Hazine adına tescilli olanlar Bakanlığın talebi zerine Maliye Bakanlığının uygun görüşü ile en geç üç ay içerisinde,

2. Mülkiyeti 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (II) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri ile mahalli idarelere ait olanlar, Bakanlığın talebi üzerine ilgili idarenin uygun görüşü ile en geç üç ay içinde bedelsiz olarak Hazine adına tapuya tescil edilerek,

Bakanlığa tahsis edilir.

Hazineye ait olup halen Bakanlığa tahsisli taşınmaz mallar, bu Kanun kapsamında Bakanlıkça tahsis edilebilir.

Bu taşınmaz malların tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde bağımsız ve sürekli üst hakkı tesisine ilişkin esaslar ile sreler, taşınmaz malın bulunduğu yer itibariyle bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar, Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na bağlı olmaksızın müştereken tespit edilir.

¹³ Madde 5/b-*"Bu kanun uyarınca belge almış kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak*

ren paylarında indirim”¹⁴, “su bedeli indirimi ve enerji desteği”,¹⁵ “yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırabilme”,¹⁶ “hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilmedir.”¹⁷

Ayrıca kanunun 8.maddesiyle “kültür merkezlerinin yol, su, kanalizasyon, doğalgaz, elektrik, telekomünikasyon ve diğer altyapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca öncelikle tamamlanması zorunlu” kılınmıştır.

• 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

İl özel idaresi “mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; (Ek ibare: 01.07.2006 – 5538 S.K/26/a.mad) Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin... **kültür, sanat, ... ilişkin hizmetleri il sınırları içinde yapmakla görevli ve yetkilidir.**” (5302 sayılı m. 6)

• 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

Kanunun 9. maddesi ile “Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT); yurt içine yapılacak; haber, kültür, bilim, sanat, eğence ve benzeri türlerde eğitici, aydınlatıcı ve eğlendirici nitelikte her türlü yayınlarla; Atatürk ilke ve inkılâplarının kökleşmesine, Türkiye Cumhuriyetinin ağdaş uygarlık d-

kaydıyla % 50’si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak kaydıyla % 25’i, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.”

¹⁴ Madde.5/c - “Bu Kanun uyarınca belgelendirilmiş kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 nc maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak şartıyla % 50’si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak şartıyla % 25’i, Hazinece karşılanır.”

¹⁵ Madde 5/d- “Su ücretlerini yatırım veya girişimin bulunduğu yörede uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler. Bu yatırım veya girişimin elektrik enerjisi ve doğal gaz giderlerinin % 20’si beş yıl süreyle Hazinece karşılanır.”

¹⁶ Madde 5/e-“Belgeli yatırım veya girişimlerde, Bakanlık ve İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen izinle yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırılabilir.

Ancak bu şekilde çalıştırılan yabancı personelin sayısı toplam personelin % 10’unu aşamaz. Bu oran Bakanlıkça % 20’ye kadar artırılabilir. Bu personel, en erken işletmenin faaliyete geçmesinin üç ay öncesinden itibaren çalışmaya başlayabilir.”

¹⁷ Madde 5/f-Belgeli girişimler ile belge kapsamındaki diğer birimler belgede belirlenen çalışma süresi içinde hafta sonu ve resmi tatillerde de faaliyetlerine devam edebilirler.

zeyinin üstüne çıkmasını öngören milli hedeflerin gerçekleşmesine" (m. 9/e) ve "devletin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı ve Atatürk Milliyetçiliğine dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti niteliklerinin korunmasına ve güçlendirilmesine" (m. 9/2) yardımcı olmakla görevlidir.

- **3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun**

Radyo ve televizyonların yayın ilkeleri belirlenmiş olup yayınların "(Değişik madde: 15.05.2002-4756 S.K./2. m.) radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, **Anayasa'nın genel ilkelerine**, temel hak ve özgürlüklere, milli güvenliğe ve genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılacağı" kuralı konulmuştur. (m. 4)

- **Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹⁸**

Kanun hükmünde kararnamenin (KHK) amacı, kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, **sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratli olarak görülebilmesi için Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasını**, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlemek" olarak belirlenmiştir. (KHK m. 1)

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) görevleri arasında "Ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tespit ederek, takip edilecek iktisadi, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde Hükümete müşavirlik yapmak" (KHK m. 2/a), "bakanlıkların ve kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi, sosyal ve kültürel politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu sağlamak, uygulamayı etkin bir biçimde yönlendirmek ve bu konularda Hükümete müşavirlik yapmak" (KHK m. 2/c) sayılmıştır.

KHK ile kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek için DPT bünyesinde çeşitli ana hizmet birimleri oluşturulmuştur.

DTP'nin "İktisadi, Sosyal ve Kültürel Hedefler ile Politikaların Tespiti"

¹⁸ KHK'nin Tarihi-No: 19.06.1994-540, Yetki Kanunu Tarihi-No: 16.06.1994-4004, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi-No: 24.06.1994 - 21970 Mükerrer.

ise 25. maddeye göre yapılacaktır. Maddeye göre; *“İktisadi, sosyal ve kültürel hedefler ile politikaların belirlenmesine esas teşkil edecek hususlar Yüksek Planlama Kurulunda görüşülerek tespit edilir. Bu suretle tespit edilen esaslar Bakanlar Kurulunda öncelikle görüşülerek karara bağlanır.”*

• Çocuk Haklarına Dair Szleşme¹⁹

İş bu uluslararası sözleşme ile *“taraf devletler çocuk eğitiminin aşığıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul etmişler ve çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi sağlamayı”* taahhüt etmişlerdir. (m. 29)

Sözleşmenin 31. maddesinde ise taraflar devletler, *“çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşıma serbestçe katılma hakkını tanırırlar”* ve *“çocuğun kültürel ve sanatsal yaşıma tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırırlar ve zendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşıt fırsatların sağlanmasını teşvik ederler”* denilmiştir.

• 2527 Sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu

İlgili yasada *“Türkiye’de her türlü baskı usulleriyle basılıp neşredilen ikinci maddede yazılı basma yazı ve resimleri basanların bunların beş nüshasını Maarif Vekâletinin emrine vermeğe mecbur olduğu”* belirtilmiştir. (2227 sayılı yasa m. 1)

İş bu yasayla basma yazı ve eserlerin korunması, toplanması, kültürel ve bilimsel birikimlerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması amaçlanmıştır.

¹⁹ Resmi Gazete Tarihi: 27.01.1995 Resmi Gazete Sayısı: 22184, Geçerli Dili: İngilizce, Arapça, ince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça Depoziter: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Türkiye’nin İmza Tarihi: 14.09.1990, Onay Şekli: Onay Kanunu-Bakanlar Kurulu Kararı.

İhtirazı Kaydı: *“Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17, 29 ve 30 uncu maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”*

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 09.12.1994, Kanun No: 4058, Resmi Gazete Tarihi: 11.12.1994, Resmi Gazete Sayısı: 22138.

Verilmesi mecburi olan basma yazı ve resimler ise şunlardır:

Gazeteler, ajans tebliğleri, mecmualar, kitaplar, risaleler, tahsil tezleri, haritalar, atlaslar, tablolar, oyma baskılar (gravür), her çeşit resimler, sanat kıymetini haiz duvar ilanları, kılavuzlar, planlar, krokiler, destan ve şarkı mecmuaları, musiki notaları, dans notaları ve tiyatro piyesleri, cemiyet ve şirketlerce neşredilen raporlar, her çeşit kataloglar, takvimler, yıllıklar, yıllaçlar ve muhtıralar.

Ayrıca, memleketin kültür hayatıyla alakası olduğu Maarif Vekilliğince tespit ve ilan olunan eserler de bu mecburiyete tabi tutulabilmektedir. (2227 sayılı yasa m. 2)

2. Yönetmelikler Açısından

- **Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yerel Yönetimlerin, Derneklerin, Vakıfların ve Özel Tiyatroların Projelerine Yapılacak Yardımlara İlişkin Yönetmelik²⁰**

Kültür, sanat ve turizmi geliştirmek ve tanıtmak için hazırlanan projelere Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinden yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esasları düzenlemek (m. 1) amacı ile çıkarılan yönetmelik kapsamında, yerel yönetimlerin, özel tiyatroların ve asıl amacı kültür, sanat, turizm ve tanıtım faaliyeti olan dernek ve vakıfların projelerine Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinden yardım yapılması ve bu yardımların kullanılması, izlenmesi, denetlenmesi ve kamuoyuna açıklanmasına ilişkin usul ve esasları belirlenmiştir. (m. 2)²¹

- **Devlet Sanatçısı Olacak ve Bu Haktan Yararlanacaklar ile Bunların Nitelikleri ve Seçimleri Hakkında Yönetmelik²²**

Devlet Sanatçısı unvanı, sanata olan katkıları ve yaptıkları hizmetler sonucunda bazı sanatçılara Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından verilen unvandır.

²⁰ Kültür ve Turizm Bakanlığından: Resmi Gazete Tarihi: 15.03.2007, Resmi Gazete Sayısı: 26463.

²¹ Kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan veya kamu personeli desteklemek için kurulan dernekler ve aynı amaçlarla Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıflar bu Yönetmelik kapsamı dışındadır. (m. 2/2).

²² Bakanlar Kurulu Karar Tarihi-No: 26.01.2000-2000/153, Dayandığı Kanun Tarihi-No: 14.07.1965-657, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi-No: 18.02.2000-23968.

1971 yılından beri, Kültür Bakanlığı'nın teklifi, Cumhurbaşkanının onayı ile Türkiye'yi dışarıda temsil eden kişilere devlet sanatçılığı unvanı verilmektedir.

Bu unvan ile maaşa bağlanan sanatçılar, 65 yaşında emekli olma hakkı yanında yurtdışı seyahatlerinde birtakım ayrıcalıklar kazanarak, VIP salonlarını kullanabilmekte ve devlet törenlerinde de protokolde ağırlanmaktadırlar.

Devlet sanatçısı iş bu yönetmeliğe göre, güzel sanatların sahne sanatları (tiyatro, opera, bale, halk dansları), fonetik sanatlar (oksesli müzik, Türk müziği), plastik sanatlar (resim, heykel, seramik, Türk süsleme sanatları, fotoğraf, karikatür, grafik), sinema-televizyon, edebiyat ve mimarlık dallarında faaliyet gösteren üstün niteliklere sahip, her yönüyle mesleğinin örnek temsilcisi olan ve ulusal ve/veya uluslararası n yapmış, yaşayan sanatçılar arasından seçilmektedir. (m. 2)

Ancak son yıllarda devlet sanatçılığı unvanı üzerinde yaşanan tartışmalar, unvanın reddedilmesi, çok sayıda kişiye verilmesi, kişilerin tespitinde gerekli titizliğin gösterilmediği kanaatini insanlarda oluşturmuştur.

Bu tartışmalar içinde, unvanın, sanatçıyı onurlandırıcı, teşvik edici niteliği zedelenmiştir.

- **Milli Eğitim Bakanlığı**
Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Ynetmelięi²³

Anadolu güzel sanatlar liseleri ile ilgili iş ve işlemlere ilişkin esas ve usulleri düzenlemek amacıyla (m. 1) yönetmelik çıkarılmıştır.

Anadolu güzel sanatlar liseleri, kayıtlı ğrencilerinin;

a. Güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-ğretim görmelerini,

b. Özel yetenek gerektiren yüksek ğretim programlarına hazırlanmalarını,

c. (Mülga bent: 16.12.2006 – 26378 S. RG Yön/9. m.)

²³ Milli Eğitim Bakanlığından: Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 20.08.1999, Yayınlandığı Resmi Gazete No: 23792.

d. Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetiştirmelerini,

e. Milli ve milletlerarası sanat eserlerini tanımalarını ve yorumlamalarını sağlamak, amacıyla kurulmuştur. (m. 6)

Okulda resim ve müzik alanları bulunur ve Bakanlığın uygun görmesi durumunda güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan başka alanların da açılması mümkündür. (m. 13)

- **Kültür Bakanlığı Senfoni Orkestraları Solist Sanatçılarının Çalışma Usulleri Hakkında Yönetmelik²⁴**

Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Senfoni Orkestralarındaki solist sanatçıların taşınması gereken nitelikleri, hak ve görevleri ile bu görevlerin sona ermesine ilişkin hususları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.

- **Fikir ve Sanat Eserlerinin Tespit Edildiği Materyallerin Dolum, Çoğaltım ve Satışını Yapan veya Yayan İşletmelerin Sertifikalandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik²⁵**

Yönetmeliğin amacı, fikrî mülkiyet haklarının korunması ve etkin bir şekilde takibinin sağlanması amacıyla, fikir ve sanat eserlerinin tespit edilmesi ve çoğaltılmasına ilişkin materyalleri üreten veya ithal eden veya bu materyallerin dolum, çoğaltım ve satışını yapan veya herhangi bir şekilde yayan ve umuma arz eden yerlerin, Bakanlıkça ücreti mukabili sertifikalandırılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. (m. 1)

- **Diğer Yönetmelikler**

Konuyla alakalı pek çok düzenleme bulunmakla birlikte, bunlardan bazılarını kısaca şu şekilde listelemek mümkündür.

²⁴ Kültür Bakanlığı'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 08.01.1999, Resmi Gazete Sayısı: 23577.

²⁵ Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 18.04.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25790.

I. Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Őehir Ve Bölge Planlama Ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği,²⁶

II. 2809 sayılı Kanunun Geçici 10 Uncu Maddesinin 2.Fıkrası Gereğince ğretim yeliğine Yükseltilecek Sanat Dalları ğretmenleri Hakkında Yönetmelik,²⁷

III. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Milli Saraylar Daire Başkanlığı Geleneksel Sanatlar, Restorasyon Ve Konservasyon Uygulama (Programları) Yönetmeliği,²⁸

IV. Fikir Ve Sanat Eserlerini İçeren Taşıyıcı Materyaller İle Bu Eserlerin oğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazların Bedellerinden Yapılan Kesintilerin Kullanımına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Ynetmelik²⁹

V. Kültür Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri alışma, Yazma Ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Ynetmeliđi³⁰

VI. Sair ynetmelikler³¹

²⁶ Kamu İhale Kurumu'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 24.12.2002 Resmi Gazete Sayısı: 24973.

²⁷ Yükseköğretim Kurumu'ndan: Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 02.02.1985, Yayımlandığı Resmi Gazete No: 18654.

²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 01.04.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26126.

²⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 13.04.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26138.

³⁰ Kültür Bakanlığı'ndan: Resmi Gazete Tarihi: 09.04.2003, Resmi Gazete Sayısı: 25074.

³¹ Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği, Fikir ve Sanat Eseri Sahiplerinin Verecekleri Yetki Belgesi Hakkında Yönetmelik, Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik, Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, İcra, Yapım ve Yayınların Kullanılması ve/veya İletilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca denecek Telif ve İşlenme cretleri Hakkında Yönetmelik, Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Sinema Filmlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, Sinematografik Ortak Yapımlar ve Türkiye'de Ticari Amaçlı Film ekmek İsteyen Yerli Yapımcılar Hakkında Yönetmelik, 3984 Sayılı Kanun erevesinde Elde Edilen Gelirlerin Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri İle Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri Tip Statüsü, Güzel Sanat Eserleri, İlim ve Edebiyat Eserleri İle Musiki Eserlerinin El Yazısıyla Yazılmış Asıllarının Satış Bedellerinden Pay Verilmesine İlişkin Karar, İmalat veya İthalat Bedeli zerinden Yapılacak Kesintinin Belirlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı gibi başkaca da

4. TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SANATÇILARIN DURUMU

1932 tarihli, 2007 sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat Ve Hizmetler Hakkında Kanun³² ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yabancılar tarafından bazı mesleklerin icrası yasaklanmıştır.

Ancak 2007 sayılı kanun, 06.03.2003 tarih ve 25040 sayılı RG'de yayımlanan, 27.02.2003 kabul tarihli ve 4817 sayılı kanunun³³ 35. maddesi ile 06.09.2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır.

2007 sayılı mülga kanunun 1. maddesinde *“Türkiye Cumhuriyeti dahilinde aşağıda gösterilen sanat ve hizmetler münhasıran Türk vatandaşları tarafından yapılır. Bu sanat ve hizmetlerin Türk vatandağı olmayanlar tarafından yapılması memnudur”* hükmü konulmuş olup, maddenin devamında da yabancıların *“...çalgıcılık, fotoğrafçılık... her türlü müesseselerle ticarethane, apartman; han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık, odabaşılık; otel, han, hamam, kahvehane, gazino, dansiğ ve barlarda kadın ve erkek hizmetçilik (garson ve servant); bar oyunculuğu ve şarkıcılığı”* yapamayacağı belirtilmiştir.

2007 sayılı kanunu ortadan kaldıran 4817 sayılı Yabancıların alışma İzinleri Hakkında Kanun halen yürürlükte olup, yabancıların Türkiye'deki çalışmalarını izne bağlamak ve yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esasları belirlemek üzere çıkarılmıştır. (4817 sayılı kanun m.1).

Kanunun uygulama alanı 2. maddede belirtilmiştir. Maddede *“403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29³⁴ uncu maddesinin ikinci cümlesi ile*

yönetmelikler bulunmaktadır.

³² Kanun Numarası:2007, Kabul Tarihi: 11.06.1932, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 16.06.1932, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 2126.

³³ Yabancıların alışma İzinleri Hakkında Kanun.

³⁴ Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar: Madde 29 - (Değişik madde: 29.06.2004 - 5203/1 m.) Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tabi tutulur. Ancak doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığından vatandaşlıktan çıkma izni alanlar ve bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları; Türkiye Cumhuriyetinin milli güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü ve seğme-seğilme, kamu görevlerine girme ve muafen araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe

5680 sayılı Basın Kanununun (MÜLGA)³⁵ 13³⁶ üncü maddesi ve 231 sayılı Basın Yayın ve Enformasyon Genel MdrlĞnn Teğkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin³⁷ kapsamına giren, Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarınca kanunla verilen yetkiye dayanarak çalışma izni verilen veya istihdam edilen ve **karşılıklılık ilkesi, uluslararası hukuk ve Avrupa Birliği Hukuku esasları dikkate alınarak çalışma izninden**

ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Kanunun 33 ve 35 inci madde hükümleri saklıdır.

³⁵ 26.06.2004 tarih ve 25504 S. RG’de yayımlanan 09.06.2004 kabul tarihli 5187 sayılı “Basın Kanunu” nun 30.maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁶ Madde 13 - (Değişik madde: 29.11.1960 – 143/1 md.) Mevketelerde alıştırılacak muhabirlerin bu kanunun 5 inci maddesinin 1, 2 ve 3 nc bentleri hükümleri müstesna, diğer bentlerinde yazılı nitelik ve şartları haiz olmaları icabeder.

Atıfta bulunulan 5.madde hükmü ise şu şekildedir: (Değişik madde: 29.11.1960 – 143/1 md.) Her mevkutenin yazı işlerini fiilen idare eden sorumlu müdürü bulunur.

Yayının muhtelif kısımlarını idare için ayrı sorumlu müdürler bulundurulabilir. Bu takdirde her sorumlu müdür kendi idare ettiği kısımdan sorumlu olur.

Sorumlu müdür aşağıdaki şartları haiz olmalıdır:

1 - Türk vatandaşı ve lise tahsili görmüş olmak veya bu derecede tahsili bulunduğu resmen tevsik edilmiş olmak,

2 - 21 yaşını bitirmiş bulunmak,

3 - Türkiye’de ikametĖah sahibi olmak ve devamlı oturmak,

4 - Devlet memuru, asker veya ordu mensubu bulunmamak, (Mesleki ve ilmi mevkuteler için bu şart aranmaz).

5 - Kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak,

6 - (Değişik bent: 10.11.1983 – 2950/1 md.) AĞır hapis, taksirli suçlar hariç olmak üzere beş yıldan fazla hapis cezalarından biriyle veya yayın tehdidiyle para ve menfaat temini, hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma, yalan yere şahadet, yalan yere yemin etmek, iftira, suç tasnii, resmi mercileri iğfal, müstehcen ve hayasızca yayın, fuşşuyata tahrik, hileli iflas, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, istimal ve istihlak kaçakçılığı suçu dışındaki kaçakçılık suçlarından veya bu Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar ile bu suçlara tahrik ve teşvikten hüküm giymemiş olmak,

7 - Geçici olarak kamu hizmetlerinden yasaklılık, genel emniyet gzeti mi altında bulundurulmak veya sürgün cezasına hükümlülük hallerinden bu ceza veya tedbirler infaz edilmiş olmak.

³⁷ Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı basın ve yayın organları ile onların yabancı çalışanları.

muaf tutulan yabancılar dışında, Türkiye’de bağımlı ve bağımsız olarak çalışan yabancıları, bir işveren yanında meslek eğitimi gören yabancıları ve yabancı çalıştıran gerçek ve tüzel kişileri kapsar” şeklinde belirtilmiştir.

Ancak yasa metninde halen karşılıklılık esasının aranması özellikle Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa Sosyal Şartı nedeniyle uluslararası alanda eleştirilmekte ve Avrupa Sosyal Şartı’na uyumun sağlanması için gerekli yasal düzenlenmelerin yapılması talep edilmektedir.

Ayrıca 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun “*Personel Çalıştırılması*” başlıklı 18/a maddesinde “(Değişik ilk bend: 27.02.2003 – 4817 S.K./31. m.) *Belgeli işletmelerde, Bakanlık ve İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen izinle yabancı uzman personel ve sanatkârlar çalıştırılabilir*” denilmiştir.

Bendin devamında ise ancak bu şekilde çalıştırılan yabancı personelin miktarının toplam personelin %10’unu geçemeyeceği, bu oranın Bakanlıkça³⁸ %20’ye kadar artırılabilceği, bu personelin işletmenin faaliyetine geçişinden 3 ay öncesinden itibaren çalışmaya başlayabileceği” belirtilmiştir.

Ancak 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 12.³⁹ maddesi kapsamına giren belgeli işletmelerde 21 yaşından küçük kişilerin çalıştırılabilmeleri o yerin en büyük mülki amirinin izni ile mümkündür.

5. SANAT VE SANATÇININ KORUNMASI AÇISINDAN CUMHURİYET DÖNEMİ

I. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sanata Bakış

Kültür devrimi, ülkede Atatürk ile başlayan devrimler zincirinin bir parçasıdır.

³⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı.

³⁹ Madde 12 - (Değişik madde: 03.08.2002-4771 S.K./10. md.) Kanuni istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde onsekiz yaşından küçükler çalıştırılmaz

Polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini meneder.

Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 17 nci, işyerleri hakkında da 6 ncı madde hükümlerine göre işlem yapılır.

Cumhuriyet döneminde resmi yaklaşımlardan bahsederken Atatürk'ün sanata karşı tutumundan, hkmet programlarında sanata verilen yer ve millî eğitim şralarında sanat gibi konular üzerinde durmak gerekmektedir.⁴⁰

Atatürk tarafından, kurulan yeni devlette, sanata ilgi devlet politikası hâline getirilmiştir. Daha 1923 yılında: *“Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz açık söyleyelim ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur”* diyerek, resim ve heykel gibi sanat dallarının önemi ortaya koymuştur. Çünkü yaratıcı bir toplum demek, düşünce ve sanat alanında yeni ürünler ortaya koyabilen, sanat ve kültürde verimli eserler üretebilen toplum demektir. Ankara’da kurulan ilk *“millî hkmet”*, kültür ve sanat sorunlarına önemle eğilmiş ve bunu 9 Mayıs 1920 gnl programında açıkça belirtmiştir. Cumhuriyetten sonra bütün hkmet programlarında da kültür ve sanat konuları yer alır. Yeni kurumlar açılır, çok yönlü yaklaşımlar benimsenir. 1739 sayılı Mill Eğitim Temel Kanunu da sanat ve yaratıcılığa yer vermiştir.⁴¹

1939’da toplanan ilk Mill Eğitim Şrası’nda, resim ve heykel sergisi, basım ve yayın gibi konulara yer verilmiş, daha sonra yapılan millî eğitim şralarından bazılarında da sanat ve kültür konusu önemli bir yer tutmuştur. Sanata çeşitli yönleriyle ve sanat eğitimiyle birlikte özel bir ağırlık tanıyan VII. Mill Eğitim Şrası (5-15 Şubat 1962) ile millî eğitimi yeniden düzenlemek amacıyla toplanan ve lise programlarında *“güzel sanatların”* nemle yer almasını ngren Mill Eğitim Şrası (23-26 Haziran 1981) zel bir önem taşımaktadır.⁴²

1923-1938 arasını kapsayan Atatürk döneminde sanata ve sanatçıya kültür devriminin bir parçası olarak oldukça önem verilmiştir. 1923’te her alanda yetiştirilmek üzere yurt dışına gönderilen her 25 öğrenciden 5’i İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi’nden seçilmiştir.⁴³ O dönemde yaşanan mali ve politik sıkıntılar düşünüldüğünde sanat ve sanatçının gelişiminin sağlanması için gösterilen zen ortaya çıkmaktadır.

⁴⁰ Kavcar, Cahit, *“Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi”*, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi44/kavcar.htm> (24.10.2007)

⁴¹ Kavcar, Cahit, *Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi*.

⁴² Kavcar, Cahit, *Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi*.

⁴³ <http://kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7E7F2B691D9F...> (24.10.2007)

Atatrkn ölümünden sonra aynı geleneği İsmet İnnde sürdürmüştür.⁴⁴ Devam eden süreçte, sanat ve kültürün halka inmesinde ve yaygınlaştırılmasında halk evleri ve köy enstitüleri oldukça etkin bir rol oynamıştır.

Çünkü Atatrkn de belirttiği gibi *“Güzel sanatlarda muvaffak olmak, bütün inkılplarda başarıya ulaşmak demektir. Güzel sanatlarda muvaffak olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan ilelebet mahrum kalacaklardır.”*

II. Siyasi Partilerin Sanat ve Sanat Politikaları

Siyasi partilerin topluma açıkladıkları parti politikalarına bakıldığında hemen hepsinin *“toplumun ağdaşlaşması ve demokratikleşmesine ilişkinalışma yapılacağına”* dair ibareler bulunmaktadır.

Tüm siyasi partiler bir şekilde kültür ve sanat ile ilgili görüşlerini parti programlarında denklere etmişler ve topluma karşı taahhütte bulunmuşlardır.

Toplumda halen aktif siyaset yapan ve ismen bilinen bazı partilerin programlarından örnek vermek gerekirse;

• CUMHURİYET HALK PARTİSİ (CHP)⁴⁵

Parti programının *“KÜLTÜR, YAZIN, SANAT”* başlıklı bölümünde getireceği politikaların, sanat ve kültürü Türkiye insanının yaşamının bir parçası kılacağını, sürekli gelişen bir kültürel ve estetik anlayışının ülkede kurumsallaşmasının alt yapısını oluşturacağını ve temel eğitim kademesinden itibaren kültür derslerinin okutulmasını sağlayacağı belirtilmiştir.

“Sanat, Dil ve Yazın’a Duyarlılık, Sanatçıya Destek” başlığı altında da *“yazın ve sanatta yaratıcılık ve özgürlük, dilde zenginlik, toplumsal kültürel birikimin göstergesidir. Sanatı önemsemeyen, sanatçıları desteklemeyen toplumlar çağdaşlığı yakalayamaz. Yazın ve sanatta yaratıcı olan bireydir.*

⁴⁴ Kongar, Emre, Devletin Sanat İçin Yapabileceği nedir? (http://www.kongar.org/makaleler/mak_de.php) Aydınlanma Yazıları (24.10.2007)

⁴⁵ http://www.chp.org.tr/index.php?module=chpmain&page=list_party_info&info_id=102&pid=146 (24.10.2007)

O nedenle bireyin yaratıcılığını, özgürlüğünü sınırlayıcı güdümlü anlayış ve politikalar benimsenemez. Kamu, yazın, sanat, dil, kısaca kültürel etkinlik alanlarında bir yönlendirici ve gdmleyici işlev üstlenmekten çok, toplumsal kültür üretiminin temel ve altyapısal koşullarını hazırlamakta, kültürel etkinlikleri özendirici önlemler almakla yükümlü olmalıdır. Bu anlayışla, tüm Devlet sanat kurumları idari ve sanatsal zerkliğe kavuşturulacaktır. CHP, yazın ve sanatın tüm dallarında, kültürün her alanında, ürünlerin yaratılması konusunda, toplumun bütün kesimlerine eşit olanaklar tanımayı hedef almaktadır. Sanatçıların ve yazarların müdahalelerden uzak bir anlayışla özendirilmesi ve desteklenmesi, bu amaçla özerk bir Sanat Kurumu'nun oluşturulmasını sağlayacaktır. CHP, kitap, kitapevleri ve kütüphaneler için özel duyarlılık içinde olacak, destek sağlayacaktır. Telif haklarını sahipleri lehine geliştirmek; patent ve fikri mülkiyet ile ilgili mevzuatı çağdaş yapıya kavuşturmak; sanatçıların, yazarların ve düşünürlerin sosyal gvenliğni sağlamak; vergi kolaylıkları getirmek için gerekli adımları atacaktır. Siyasi amaçlı veya keyfi yasak ve sansürü, her türlü idari n denetimi kesinlikle kaldıracaktır. Bu konuda sadece yargı kararlarına bağlı kalınacaktır. Halk kütüphanelerine ülkemizde yayınlanan tüm kitapların alınması, kitapevlerine kitap için özel kâğıdın ayrıcalıkla tahsisi, gezici kütüphanelerin yaygınlaştırılması sağlanacak... CHP, tiyatro, bale, opera, sinema ve özgün-çok sesli ve çağdaş mziğ kültürel gelişmenin önemli ğleri olarak kabul etmektedir. Bu alandaki faaliyetlerin uluslararası ölçüte kavuşabilmeleri için devletçe destekleneceklerdir. Yerel kültürel mozaiğmizin zenginlik, farklı güzellik ve folklorunun geliştirilmesi hedef alınacaktır. Sanatın her dalında özel yeteneğ bulunan gençler, eğitim veya benzeri süreçlerde becerilerini geliştirebilmeleri için, en geniş ölçüde desteklenecektir. CHP, Atatürk'ün başlatmış olduğu Türk dilinin gücünü halktan ve kaynaklarından alarak zenginleştirilmesi; arı, yalın ve özgün yapısını koruyabilmesi; yazın, sanat ve bilimin her alanında yeterli hale gelmesi sürecini kararlılıkla sürdürecektir" şeklinde uzun ve ayrıntılı bir sanat politikası açıklamıştır.

• ANAVATAN PARTİSİ (ANAP)⁴⁶

ANAP ise programında "Kültür ve Sanat" başlıklı bölümünde "Kültür ve sana, milletlerin gelişmesinde başta gelen bir değerler manzumesi" olduğunu söyleyerek, "Kültür ve sanat, millî değerlerin korunmasında

⁴⁶ [http://www.anap.org.tr/sub.asp?id=83Madde:\(24.10.2007\)](http://www.anap.org.tr/sub.asp?id=83Madde:(24.10.2007))

ve gelişmesinde olduğu kadar, milletlerarası ilişkilerde yakınlaşma ve dayanışmanın temel unsurudur. Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema ve tiyatronun geliştirilmesi kültür ve sanat anlayışımızın ana hedefidir. Kütüphanelerin zenginleştirilmesi, modern imkân ve araçlarla teçhiz edilmesi, yurt sathına yayılması okuma şevk ve alışkanlığının teşvik edilmesi zorunludur” şeklinde programında düzenleme yapmıştır.

• DEMOKRATİK SOL PARTİ (DSP)⁴⁷

Programında engellilere içinde sanatsal ve kültürel uygulamalar da bulunacağını belirtmiştir.

DSP, “kültür alanında özerk kurumlaşma olanakları genişletilecektir. O arada, Atatürk’ün kişisel vasiyetinin ve mirasının gereği, hukuk devleti kurallarına uygun olarak yerine getirilecektir. Çeviri çalışmaları devlet katkısıyla genişletilerek, Türk toplumunun, bilim, yazın ve sanat alanlarında dünyadaki gelişmeleri yakından izleyebilmesi sağlanacaktır. Kültür, sanat ve spor çalışmaları yurdun ve kentlerin her yöresinde ve toplumun her kesiminde yaygınlaştırılacaktır. Köykentlerle birlikte, bu çalışmalar geniş ölçüde köylülere de sunulabilmektedir. Bu çalışmalarla ilgili kuruluşların, yapıların, alanların, araç ve gereçlerin ortak kullanımı ve herkese açık olması sağlanacaktır. Dinlence aylarında okul yapılarından halka açık eğitim ve kültür çalışmaları için yararlanılacaktır. Televizyon programlarının, kültürde, sanatta ve sporda halkı seyirci durumunda bırakmaması, etkin katılıma ve yaratıcılığa da yöneltip özendirmesi gözetilecektir. Kitle iletişim araçlarından, halk sanatlarını canlandırıp geliştirici yönde yararlanılacak ve halk sanatlarına halkın yaygın ve etkin katılımı özendirilecektir. Köylülerin tüm sanat çalışmalarına etkin katılım olanakları sağlanacaktır. Tiyatro önemli bir eğitim ve kültür aracı olarak bütün ülkeye, o arada köykentlerle birlikte köylere yaygınlaştırılacaktır ve halk katılımı bu alanda desteklenecektir. Çok sesli musikiye yönelim özendirilirken, özgün Türk musikisi de yozlaştırıcı etkilerden korunacaktır. Görsel sanatların kentleşmede ve günlük yaşamda işlevsel yer kazanması desteklenecektir. Belirli bir düzeye erişen Türk sinemacılığının özgürlük içinde gelişmesine ve dünyaya açılmasına yardımcı olunacaktır. Başta kitap olmak

⁴⁷ <http://www.dsp.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/DSP%20PARTİ%20PROGRAMI.pdf> (24.10.2007)

zere, kültür, sanat ve spor araçları devlet desteğiyle ucuzlatılacaktır. ... Kültür, sanat ve spor alanlarında çalışanlar için yeterli bir soysal güvenlik düzeni kurulacaktır" şeklinde uzun ve ayrıntılı bir açıklama ile sanat politikasını belirlemiştir.

• ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AKP)⁴⁸

AKP ise programının "Kültür ve Sanat" bölümünde maddi kaygıların ön planda olduğu, ruh ve mana dünyasını zenginleştiren, süsleyen unsurların kenara itildiği bir ülke haline geldiğini belirterek, insanın renksiz, şiirsiz, içeriksiz ve estetik kaygıların önemsenmediği bir dünyada yaşamaya itildiğini, bu nedenle kültürün ve kültür politikalarının öneminin her geçen gün daha da arttığını söylemektedir.

AKP programın devamında "...ülkemizin kültür ve sanat alanlarında göstereceği etkinlik, uluslararası camiada saygınlığımızı arttıracaktır. Ülkemiz, binlerce yıllık tarihin sonucu olan zengin bir kültürel birikim ve dokuya sahiptir. Partimiz; Milli değerlerin korunup geliştirilmesi konusunda azami bir gayret içerisinde olacaktır. Yeryüzünde saf bir dil, musiki, mimari vb. bulunmadığı gerçeğinden hareketle kültürel etkileşimi bir zenginlik olarak kabul ediyoruz. Partimiz, milli kültürümüzdeki esas yapıyı, slbu koruyarak evrensel değerlerle milli kültür arasındaki etkileşimi en üst noktaya çıkarmayı amaçlamakta, gerçek bir ağdaş kültür atmosferi oluşturmanın bu yoldan geçtiğine inanmaktadır. Bu iki alanı, çatışma konusu olmaktan çıkarıp, her iki unsurun zenginliklerinden birlikte yararlanmak, kültür politikamızın temelidir. Partimiz, kültürün taşıyıcı unsurları olan dil, edebiyat, folklor, musiki, plastik sanatlar, etnografya, sinema, temsil sanatları vb. alanlardaki mevcut yapıyı, yaklaşım ve anlayışı eksik ve sağlıksız bulmaktadır. Bütün bu alanlarda konuların uzmanları ve sivil toplum örgütlerinin de görüşlerinden yararlanılarak yeni ve doyurucu politikalar geliştirilecektir. Plastik sanatlar ve Türk-İşlam sanatlarının gelişimine özel bir önem verilecektir. Tüm sanat çalışmalarının gerçekleştirilmesinde yerel yönetimler ağırlıklı olarak öne çıkarılacak, konuyla ilgili tüm yasal düzenlemeler hızla yapılacaktır. Kültürel yozlaşma, müstehcenlik ve şiddet unsurlarının ön plana çıkarılması, kitabın hayatımızdan her gün biraz daha uzaklaşması, Partimizin öncelikle mücadele edeceği konular olacaktır. Ülkemizin kültür ve sanat zenginliğini tanıtan ve gelişmesine katkıda bulunan tüm projeler desteklenecektir. Yurt içi ve yurt

⁴⁸ <http://www.akparti.org.tr/program.asp?dizin=38&hangisi=2> (24.10.2007)

dışında çok amaçlı kültür merkezleri ve kültür evlerinin yaygınlaştırılması desteklenecektir” demektedir.

• ÖZGÜRLÜK VE DAYANIşMA PARTİSİ (DP)⁴⁹

DP ise “zgr ve Yaratıcı Bir Kültürel Ortam” yaratmayı hedeflediğini programında açıklamış ve önerilerde bulunmuştur. Buna göre; “sermayenin kültürel ve sanatsal yaşamı ticarileştiren ve kısırlaştıran egemenliğinin kırılması için, kültür emekçilerinin ve yaratıcılarının, kültürel ve sanatsal üretim, eğitim ya-yın ve sergileme araç ve ortamları üzerinde özerk kültür ve sanat konseyleri aracılı-đıyla söz ve denetim hakkı sağlanmalıdır. Tek tek sanatçı ve yazarların olduğu kadar, sanatçı, yazar ve düşünür gruplarının da fikirlerini geliştirmeleri, ürünleri-ni meydana getirmeleri ve topluma sunabilmeleri için, yerel ve merkezi yönetimler-ce geniş kamu fonları yaratılmalı, ayırım gözetilmeksizin yaratıcıların kullanımına açılmalıdır. Kültür endüstrisinde çalışanların, diğer çalışanlar gibi kendi meslek alanlarındaki üretimde söz sahibi olmaları, çalışma ortamlarını aşağdan yukarıya denetlemeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır”.

• İşçİ PARTİSİ (İP)⁵⁰

İP ise programının “Yenileşme ve Güzelleşme İçin Sanat” bölümün-de şu hedefleri belirlemiştir. Programda:

“... Milli ve halkı sanatımızın her dalda toplumu kucaklaması ve eğitme-si, sanatımızın güzellikte ve teknikte milletlerarası düzeye ulaştırılması için, gerekli kurumları oluşturacak ve yeterli kaynak sağlayacaktır. Halkımızın sa-nat birikimi, ağdaş ölçülerde geliştirilecektir. Güzel Sanatlar günlük haya-tın bir parçası haline getirilecek ve geliştirilecektir. Toplumla buluşması için sanatçının n açılacaktır. Telif hakları titizlikle uygulanacak, fikir ve sanat eserlerinde korsanlık nlenecek, eser sahiplerinin emekleri ve yaratıcılıkları ko-runacaktır. Radyolar, televizyonlar, basın ve yayınevleri, sinemacılık, düzeyli sanat uğraşına hizmet amacıyla desteklenecek ve zendirilecektir. Gençleri-mizin ve yurttaşlarımızın en az bir sanat dalında yeteneklerini geliştirmeleri sağlanacaktır. Devlet tiyatroları, Devlet opera ve baleleri, senfoni orkestraları,

⁴⁹ <http://www.odp.org.tr/genel/program.php> (24.10.2007)

⁵⁰ <http://www.ip.org.tr/lib/pages/detay.asp?goster=tbelgeler&belgetur=2> (24.10.2007)

Çoksesli korolar, sanat galerileri, sanatçı yetiştiren eğitim kurumları, Devlet konservatuarları, güzel sanat liseleri, yerel yönetimlerin sanat kurumları, halk müziği ve oyunlarını geliştiren kurumlar yaygınlaştırılacak ve nitelikleri yükseltilecektir. Özel sanat kurumları desteklenecektir. Sanatın, halklar ve lkele-rarası bir dostluk köprüsü olması sağlanacaktır” denmektedir.

• MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ (MHP)⁵¹

MHP parti programının “Kültür” başlığı altında “Sanata ve Sanat-ıya Gereken nemin Verilmesi” bölümünde kültür ve sanat politikasını açıklamıştır.

“Kendi millî sanatıyla yabancılaşan ve onu hor gören bir anlayışın ağ-daş olamayacağı düşüncesinden hareketle, sanatın toplumu doğru değerlere yönlendirmesi sağlanacaktır. Sanatçı her devrinde ve her yaşında korunacak, lâıyk olduğu iyi hayat şartlarında yaşatılacak ve sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınacaktır.

Sanat ve zanaatlarımızın korunması, sosyal ve ekonomik fayda sağlan-ması ve kültürel değerlerimizin üretilen mal ve hizmetlere yansıtılabilmesi amacıyla, tasarımlara kültürel değerlerin aktarılması sağlanacaktır. Bu suret-le unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerler yaşatılacak ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde ulaştırılacaktır.

Geleneksel Türk sanatları ve folkloru korunacak, geliştirilecek ve tanıtıla-caktır. Ata yadigârı eserlerin bakımı, tamir ve muhafazası, Türk mimarîsinin, musikisinin, tiyatrosunun, sinemasının, edebiyatının korunması ve geliştiril-mesi bir devlet politikası hâline getirilecektir” denilmiştir.

• DEMOKRAT PARTİ (DP)⁵²

DP’nin beyannamesine göre “...Ekonomik ve sosyal alanda kalkınma-nın temeli, kültürümüze, sanatımıza ve sanatımıza sahip çıkmaktır... İlim ve edebiyat, sinema, musiki ve güzel sanat eseri sahiplerinin fikri üretimden elde ettikleri kazançlar vergiden muaf hale gelecektir. Ülkemizde yeni sanat-ıların, edebiyatçıların, sinemacıların, bestekârların, güzel sanat eseri yara-

⁵¹ http://www.mhp.org.tr/program/program9_3.php (24.10.2007)

⁵² <http://www.dyp.org.tr/Beyanname/Sosyal-Hayat.asp> (24.10.2007)

tıcılarının yetişmesi ve bunların fikri üretimlerinin desteklenmesi ve yöresel kültürel zenginliklerimizin canlı tutulması... sağlanacaktır. Kültürümüzün temel taşları olan yazarlarımızın eserlerinin yaşaması ve ileriki nesillere aktarımı sağlanacak ve desteklenecektir... Yazarlarımızın eserlerinin yabancı dillere tercüme ve yayım masrafları devlet tarafından desteklenecektir...Yurt dışında sanatçılarımızın sergi açmalarına, fuar ve festivallere katılmalarına destek verileceği gibi, yurt dışında sadece yayınevlerimizin katılacağı fuarlar organize edilecektir. Sinema ve müzik sektörü, eser sahipleri ve yapımcılar yönünden desteklenecektir. Sinema eserlerinin yurt dışında daha iyi tanıtılması ve pazar bulabilmesi açısından sinemacılarımızın yabancılarla yapacakları ortak yapımlar desteklenecektir. Türkiye'nin yerli-yabancı ayrımı yapılmaksızın tüm sinemacılar için doğal plato olarak kullanımı desteklenecektir. Yerli sinemacılarımızın eserlerinin yurt dışında gösterimleri desteklenecek, dağıtım, dublaj ve reklâm gibi giderleri devletçe karşılanacaktır. Tüm sanatçılarımız sosyal güvenceye kavuşturulacaktır. Tiyatro alanında yatırımlar hem devlet, hem de özel sektör eliyle yapılacak, özel tiyatrolar desteklenecek ve kapanan özel tiyatroların tekrar açılması teşvik edilecektir. Tiyatrocuların özlük hakları düzenlenecek ve iyileştirilecektir. Kültür merkezlerimiz yıkılmayacaktır. Yeniden yapılması gerekenler ise sadece kültür merkezi olarak inşa edilecek alışveriş merkezlerinin bodrumunda çalışmaya mahkûm edilmeyecektir. Kültür-sanat alanındaki hukuksal sorunların hakkaniyete dayalı biçimde çözümünü teminen uzman hukukçu yetiştirilmesi ve bunların bilgi düzeylerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. Uzman mahkemelerin durumu iyileştirilecektir. Üniversitelerde bu konu ile ilgili çalışmalar desteklenecektir" denilmektedir. Devlet tiyatrolarımız da siyasetin oyuncağı haline getirilmekte kültür merkezi olarak inşa edilecek alışveriş merkezlerinin bodrumunda çalışmaya mahkûm edilmeyecektir" denilmektedir.

Partiler programlarında kimi zaman açık ve net hedefler belirlerken kimi zaman da kendi ideolojilerine göre sanat ve sanatçıya yön vermeyi hedeflemektedirler.

I. Devletle Bağlantılı Sanat Kurumlarının Demokratik Yapılanması

John Fowles, "Bilim ayıklamaya çalışır, sanat kışkırtma yolunu arar -biri için ölümcül olan gizem, diğeri için yaşamsaldır"⁵³ diyerek çağdaş-

⁵³ Day, Robert A., (Çeviri: Gülay Aşkar Altay), Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır

laşmanın ölçülerinden olan bilim ile sanat arasındaki farkı ortaya koymuştur.

Fowles'ın da belirttiği gibi sanat kışkırtarak vardır ve zgrlēe ihtiyaç duyar.

Bu nedenle sanatın ağdaşlaşma ve özgürleşme aracı olduēu, sanatın ve sanatçının muhalif bir duruşu olabileceēi unutulmamalıdır.

Bu nedendir ki demokratik yapılanma devletle baēlantılı olan sanat kurumları için çok önemlidir.

Sosyal devletinde sanat ve sanatçılar için gerekli demokratik ortam yaratarak, özellikle devletle baēlantılı sanat kurumlarının kendini geliştirmesi ve proje üretmesi için teşvik çalışmalarında bulunması gerekmektedir. Yine devlet *“yurtdışı ve yurtiçi turne ve gösteri organizasyonlarında yönlendirici ve bilgilendirici rol üstlenmeli, sanatsal yükselişine temel olacak ‘sanatsal yarış’ sistemini uygulayarak sanatsal etiēe uygun rekabete izin verilmeli, örnek ve tecrübeli sanatçıların genç sanatçılara yol gösterici ve eēitici çabaları desteklenmeli, kurum içinde başarılı sanatçıları dllandirmeli, desteklemeli, sanat kurumları arasında iřbirliēi, bilgi ve birikimin aktarılmasını saēlaması, sanat kurumlarının saēlıklı gelişimi için bulundukları illerde konservatuarlar açarak alt yapıyı oluşturması, Milli Eēitim Bakanlıēı ile iřbirliēi yaparak sanat derslerinin çözümüne yönelik projelerin oluşturulmasını saēlaması”*⁵⁴ gerekmektedir. *“Devlet Müzik ve Sahne Sanatları Kurumlarının Yapılanma ve İşleyişinde ağdaş Modeller Görüşler ve Sempozyum Bildirileri”*nin 5. Oturumunda İşstanbul Kültür ve Sanat Vakfı temsilcisi Geyvan Mc Meillen demokratik yapılanma için çözüm ve nerileri belirtmiştir.⁵⁵

Mc Meillen'e göre *“sanatın zgr yaratıcı gücünü destekleyen bir sanat politikası gereklidir. Bu politika Devlet yöneticileri tarafından deēil uzmanlar tarafından belirlenmeli, biçimlendirilmelidir. Devlet bu baēlamda, Kültür Bakanlıēı yönlendirici deēil, destekleyici olmalıdır. Kültür Bakanlıēına baēlı sanat kurumlarının yönetim organizasyonu grevce özerklik ve kendi kendini yönetme ilkeleri doērultusunda belirlenmelidir... Türk sanatçılarının*

ve Yayınlanır?, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 1996.

⁵⁴ <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFB6B8DA541AA02A11F01B9CC4F1C001E7> (24.10.2007)

⁵⁵ <http://sivas.turizm.gov.tr/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFFFAAF6AA849816B2EFB856E08843ECBADB>

yapıtlarının gösterilmesi için çok az imkân tanınmaktadır. Daha çok dışarı-ya bağımlı çalışılmaktadır. Batıda sanat kurumları önce kendi sanatçılarının gelişmesi için her türlü imkânı tanımaktadır. Sanatçının ilerlemesi için tek yol çalışması ve deneyimidir... Kültür Bakanlığının binde iki oranındaki bütçesinin sınırlılığı ortadadır. Ayrıca sponsorluk konusundaki yasaların yeterli olmadığı da görülmektedir. Diğer taraftan dünyanın gelişmiş ülkelerinde kültür ve sanatın geliştirilmesi için yapılan kaynak araştırmaları, devletin desteğinde özel kurumlar ve sivil topluluk ve örgütlerin girişimleriyle yapılmaktadır. Bu nedenle Kültür Bakanlığının bütçesinin arttırılması, sponsorluk yasasının yeniden gözden geçirilmesi, kültür ve sanat etkinlikleri için özel fonların yaratılması gerekmektedir. Bu fonların özel sanatçı, proje ya da kurumda kullanılmak üzere verilmesi daha evvel belirtilen kurul tarafından kararlaştırılmalıdır.”

1. SONUÇ

Sonuç olarak denilebilir ki:

Tüm sanat dalları rasgele bir gelişim göstermez. Gelişim gösterebilmeleri için bir takım özel koşulların olması gerekmektedir. Özellikle Avrupa’da sanatı korumanın geleneği çok köklüdür ve bu ülkelerdeki koruyuculuklar süreklilik arz eder. Hatta bu koruyuculuk her koşulda devam etmiş, savaşlar bile devletin sanat üzerindeki koruyuculuğunu engelleyememiştir. Barış dönemleri ise sanatın ve zgr yaratının gelişmesi için uygun ortamlar yaratmıştır.⁵⁶ Zira “zgrlk bağlamında, Rönesans dönemi sanatçılarından, Leon Battista Alberti, sanatı zgr zihnin bir ürünü olarak görmektedir.”⁵⁷

Ülkemizde ise Anayasa’nın 64. maddesindeki koruma yükümlülüğü gereği sanatçısına destek vermek isteyen Cumhuriyet, onu “memurluk” şemsiyesi altına almıştır. Memurluk şemsiyesi, bir yandan sanatçıya mali destek sağlarken, öte yandan onları “memuriyetin” bazı sorunları ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Siyasal iktidarların “bürokrasi” üzerindeki olumsuz denetimi sanatçıları da ister istemez etkilemektedir.

⁵⁶ Konur, Tahsin, *Devlet-Tiyatro İlişkisi*, s. 20.

⁵⁷ zdin, Nilüfer, *Rönesans Döneminde Tinsel Mülkiyet Kavramının Gelişimi ve Sanatçı Hakları*, (Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, www.e-sosder.com), ISSN:1304-0278 Kış 2005, C.3, S.11, s. 84-91.

Ancak burada daha önemli bir sorun, farklı siyasal görüşlerdeki iktidarların sanatı kendi görüşlerine göre, en yumuşak tabiriyle “yönlendirmek” istemeleridir.

Böylece sanatçısını korumak ve desteklemek isteyen bir görüş, onu “memur gibi itip kakmak isteyen” bir zihniyete dönüşmektedir.”⁵⁸

Atatürk “sanatsız bir milletin hayat damarlarından bir kesilmiş demektir” diyerek sanatın toplum için yaşamsal olduğunu vurgulamıştır.

Son söz olarak, bir damar kesilmiş ve kan kaybı yaşıırken, nasıl sosyal devlet ilkesi gerçekleşecektir diye sorulmalıdır.

KAYNAKLAR

Özdin, Nilüfer, Rönesans Döneminde Tinsel Mülkiyet Kavramının Gerilişimi ve Sanatçı Hakları, (*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.e-sosder.com), ISSN:1304-0278 Kış 2005, C.3, S.11.

Konur, Tahsin, *Devlet-Tiyatro İlişkisi*, Ankara 2001.

zbudun, Ergun; *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara 1989.

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFB6B8DA541AA02A11F01B9CC4F1C001E7> 24.10.2007)

Kavcar, Cahit; *Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi*, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi44/kavcar.htm> (24.10.2007)

<http://kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7E7F2B691D9F...> (24.10.2007)

Kongar, Emre, *Devletin Sanat İçin Yapabileceği nedir?* (http://www.kongar.org/makaleler/mak_de.php) Aydınlanma Yazıları (24.10.2007)

http://www.chp.org.tr/index.php?module=chpmain&page=list_party_info&info_id=102&pid=146 (24.10.2007)

<http://www.anap.org.tr/sub.asp?id=83Madde>: (24.10.2007)

⁵⁸ Kongar, Emre, *Devletin Sanat İçin Yapabileceği Nedir?*

<http://www.dsp.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/DSP%20PARTİ%20PROGRAMI.pdf> (24.10.2007)

<http://www.akparti.org.tr/program.asp?dizin=38&hangisi=2> (24.10.2007)

<http://www.odp.org.tr/genel/program.php> (24.10.2007)

<http://www.ip.org.tr/lib/pages/detay.asp?goster=tbelgeler&belgetur=2> (24.10.2007)

http://www.mhp.org.tr/program/program9_3.php (24.10.2007)

<http://www.dyp.org.tr/Beyanname/Sosyal-Hayat.asp> (24.10.2007)

Day, Robert A., (Çeviri: Gülay Aşkar Altay), *Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayımlanır?* TÜBİTAK Yayınları, (Ankara 1996)

Devlet Müzik ve Sahne Sanatları Kurumlarının Yapılanma ve İşleyişinde Çağdaş Modeller Görüşler ve Sempozyum Bildirileri, <http://sivas.turizm.gov.tr/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EFB856E08843ECBADB>